

## Remissanvisningar för foniatrin (specialitetskod 57)

Området foniatri omfattar tal-, språk-, röst- och sväljstörningar.

### INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

1. [Barn under skolåldern som misstänks ha svåra störningar i tal- eller språkutvecklingen](#)
  - a. Störning i talproduktionen
  - b. Mer omfattande störning i språkutvecklingen
2. [Barn i skolåldern som misstänks ha svåra läs- och skrivsvårigheter](#)
3. [Barn i skolåldern som misstänks ha svåra störningar i tal- eller språkutvecklingen](#)
4. [Stammare](#)
5. [Patienter med röststörningar](#)
6. [Patienter med sväljstörningar](#)

## **1. Barn under skolåldern som misstänks ha svåra störningar i tal- eller språkutvecklingen**

### **Störning i talproduktionen**

= Svårigheter att producera tal, medan talförståelsen motsvarar åldersnivån. Svårigheterna stör funktionsförmågan

Dg: F80.1 Expressiv språkstörning

- Rekommendation: När barnet och vårdnadshavarna har förutsättningar för intensiv talterapi kan en läkare inom primärvården göra upp en habiliteringsplan för krävande medicinsk rehabilitering via FPA, efter att en talterapeut gjort en utredning och ställt upp rehabiliteringsmål. Vid behov kan talterapeuten rekommendera kommunikationsundervisning. Vid behov kan talterapeuten skriva en remiss till HUS Hjälpmedelscentral för en omfattande bildkommunikationsmapp.
- Barnet kan vid behov senare hänvisas till den foniatriska specialistsjukvården om svårigheterna i uppföljningen konstateras rehabiliteras långsamt. Före remissen behövs en ny testbaserad talterapeututredning inom primärvården. En psykologutredning är inte nödvändig för att remittera till specialistsjukvården. För de uppgifter som behövs för en remiss, se nedan.

### **Mer omfattande störning i språkutvecklingen**

= Svårigheter att förstå och producera tal som stör funktionsförmågan

- Remisskriterier
  - Barnet är över 3 år
  - Svåra talförståelse- och talsvårigheter, den språkliga funktionsförmågan betydligt nedsatt
  - När det gäller flerspråkiga barn är den språkliga funktionsförmågan betydligt nedsatt på barnets alla språk och regelbunden exponering för finska eller svenska har börjat
  - Barnet har annars utvecklats kognitivt enligt åldersnivån
  - Nödvändiga utredningar har utförts på korrekt sätt inom primärvården (se "Före remittering")

- Habilitering, handledning och andra stödåtgärder har ordnats och habiliteringens inverkan har följts upp (se ”Före remittering”)
- Inom foniatrik behandlas inte omfattande eller progressiva utvecklingssvårigheter och inte heller barn vars svårigheter i första hand har att göra med neuropsykiatriska drag (misstanke om t.ex. autismspektrumtillstånd eller ADHD)
- Före remittering
  - Vården och habiliteringen inleds alltid inom primärvården
  - Omfattande utredning av talterapeut inom primärvården, därefter habiliteringsperiod (minst 5–10 x) och uppföljande bedömning (se mallen ”Talterapeutens utlåtande”)
  - När det gäller flerspråkiga barn utvärderas barnets alla språk. I fråga om finska/svenska används en bedömning i testform och en beskrivning av den språkliga funktionsförmågan, i bedömningen av hemspråket / det starkaste språket används en strukturerad intervju med föräldern och/eller en bedömning i testform
  - En omfattande psykologutredning av helhetsutvecklingen
  - Undersökning av ergoterapeut vid behov
  - Hörselundersökning (vid 5 år på rådgivningen eller redan tidigare, om möjligt)
  - Samarbete med småbarnspedagogiken för att ordna stödåtgärder
  - Vid behov hänvisas familjen till socialservice, familjerådgivning eller annat stöd
  - Kartläggning av föräldrarnas motivation och engagemang för fortsatta utredningar och habiliteringsåtgärder
- Uppgifter som behövs för en remiss
  - Färska sammanfattande utlåtanden om genomförda utredningar som bilaga, vänligen se punkten ”Bilagor” nedan.
  - Föräldrarnas skriftliga samtycke till beställning av psykologens utredningsprotokoll
  - Remissmall:
    - Ålder, vilket i ordningen av familjens barn.
    - Hemspråk. Behov av tolk, vid behov dialektområde.
    - TIDIGA SKEDEN: Graviditet. Förlossning. Graviditetsveckor, födelsemått, Apgar. Resultat från hörselscreening av nyfödd. Tidig utveckling.

- HÄLSA: Sjukdomar, läkemedel. Återkommande öroninflammationer. Anfallssymtom.
  - HÖRSEL: Har den undersökts, resultat. Oro i vardagen?
  - UTVECKLING: språklig (ljud, första ord, meningar), motorisk (gång utan stöd, senare utveckling).
  - STATUS: Grundundersökning av läkare, gärna gjord inom de senaste 6 månaderna.
  - TALTERAPEUTENS bedömning, tidpunkt för första besöket, genomförda perioder. Bifogat eller separat skickat ett aktuellt sammandrag av talterapi och talterapeutens senaste utredning.
  - PSYKOLOGENS bedömning, om en sådan har gjorts (ska göras vid svårigheter i talförståelsen). Utlåtandet i sin helhet bifogat eller separat skickat.
  - ERGOTERAPEUTENS bedömning, om en sådan har gjorts. Det senaste utlåtandet bifogas eller skickas separat om ett behov av ergoterapi bedöms föreligga.
  - ADL: information om vardaglig funktionsförmåga. Vid problem med ätandet även information om det.
  - SKÄRMTID och innehåll, bl.a. språk.
  - SMÅBARNSPEDAGOGIK: ålder vid påbörjande, daghemmets språk. Regelbundenhet och eventuell deltid. Eventuella stödåtgärder.
  - ERSÄTTANDE KOMMUNIKATIONSMETODER
  - ÄRFTLIG BELASTNING: störningar i talutvecklingen, i utvecklingen av språkliga färdigheter eller läsfärdigheter, eller i annan utveckling.
  - FÖRÄLDRARNAS ORO SAMT MOTIVATION TILL FORTSATTA UNDERSÖKNINGAR OCH EVENTUELL HABILITERING
  - EVENTUELLT ANNAT STÖD TILL FAMILJEN, ÖVRIGA VÅRDINSTANSER
- Bilagor: vi ber er bifoga till den elektroniska remisstexten
    - utlåtanden av talterapeut och daghem
    - eventuella utlåtanden av psykolog och ergoterapeut
    - föräldrarnas skriftliga samtycke till beställning av psykologens utredningsprotokoll
  - Utlåtandena kan skickas som krypterad e-post till adressen [foniatriska.laheteketekus@hus.fi](mailto:foniatriska.laheteketekus@hus.fi)
  - Utlåtandena kan också skickas per post till Foniatriska mottagningen, PB 250, 00029 HUS eller per fax 09-471 75922.

- I remissfrågor är kansliets nummer 040-4867312.
- Vi ber också att **tillstånden i Kanta-arkivet** ska vara giltiga och att samtycke till e-tjänsten har getts för eventuella tilläggsuppgifter.

## 2. Barn i skolåldern som misstänks ha svåra läs- och skrivsvårigheter

Stöd för barn i skolåldern arrangeras i första hand i skolan, vid behov genom konsultation med en talterapeut eller en skolpsykolog.

- Remisskriterier
  - tidigast i slutskedet av den inledande undervisningen (på våren i årskurs 2), om barnet inte har lärt sig läsa
  - mycket stora inlärningssvårigheter i de högre årskurserna på grund av svåra läs- och skrivsvårigheter
  - inga omfattande utvecklingsrelaterade svårigheter i bakgrunden
  - framstegen mycket långsamma trots skolans långvariga och starka stöd
- Före remittering
  - omfattande utredning av psykolog (så färsk som möjligt), även utvärdering av läs- och skrivförmåga
  - långvarigt starkt stöd i skolan och uppföljning av hur eleven svarar på stödåtgärderna
  - om det har gått över 1 år sedan skolpsykologens utredning behövs en färsk utredning av läsning och skrivning med standardiserade metoder
  - kartläggning av föräldrarnas motivation och engagemang för fortsatta undersökningar och eventuella habiliteringsåtgärder
  - vid behov hänvisas familjen till socialservice, familjerådgivning eller annat stöd
- Uppgifter som behövs för en remiss
  - Utlåtande av psykolog och skolans beskrivning eller IP
  - Föräldrarnas skriftliga samtycke till beställning av psykologens utredningsprotokoll
  - Remissmall:
    - Ålder, vilket i ordningen av familjens barn.
    - Hemspråk. Behov av tolk, vid behov dialektområde.
    - TIDIGA SKEDEN: Graviditet. Förlossning. Graviditetsveckor, födelsemått, Apgar. Tidig utveckling.
    - UTVECKLING: språklig (ljud, första ord, meningar), motorisk (gång utan stöd, senare utveckling).
    - HÄLSA: Sjukdomar, läkemedel. Återkommande öroninflammationer. Anfallssymtom.
    - HÖRSEL OCH SYN

- EV. TIDIGARE TALTERAPI- och/eller ergoterapikontakter
- STATUS: Grundundersökning av läkare, gärna gjord inom de senaste 6 månaderna.
- SKÄRMTID och innehåll, bl.a. språk.
- ÄRFTLIG BELASTNING: störningar i talutvecklingen, i utvecklingen av språkliga färdigheter eller läsfärdigheter, eller i annan utveckling.
- FÖRÄLDRARNAS ORO SAMT MOTIVATION TILL FORTSATTA UNDERSÖKNINGAR OCH EVENTUELL REHABILITERING
- EVENTUELLT ANNAT STÖD TILL FAMILJEN, ÖVRIGA VÅRDINSTANSER

### 3. Barn i skolåldern som misstänks ha svåra störningar i tal- eller språkutvecklingen

Stöd för barn i skolåldern arrangeras i första hand i skolan, vid behov genom konsultation med en talterapeut inom primärvården eller en skolpsykolog.

Barn i skolåldern (särskilt efter den inledande undervisningen) har sällan nytta av undersökningar inom specialsjukvården eller av talterapirehabilitering.

- Remisskriterier
  - Foniatriska undersökningar kan övervägas om
    - Talet är betydligt otydligt och den dagliga funktionsförmågan är avsevärt nedsatt trots att barnet har fått talterapi inom primärvården och man har följt upp hur barnet svarar på habiliteringen. Den psykologiska utredningen antyder inte att det i bakgrunden finns omfattande utvecklingssvårigheter.
    - Svårigheterna med kommunikation och inlärnin g är betydande trots skolans starka stödåtgärder. När det gäller flerspråkiga barn är den språkliga funktionsförmågan betydligt nedsatt på alla språk och barnet har inte hänvisats till habiliteringstjänster före skolåldern. Den psykologiska utredningen antyder inte att det i bakgrunden finns omfattande utvecklingssvårigheter.
    - Vid misstanke om störningar i språkutvecklingen hos barn i skolåldern kan man göra en skriftlig konsultation till Foniatriska mottagningen. Om man önskar hjälp t.ex. med att ställa en diagnos räcker det ofta med en skriftlig konsultationsbegäran. Anteckna frågeställningen i remissen.
- Före remittering
  - omfattande utredning av psykolog
  - långvarigt starkt stöd i skolan och uppföljning av hur eleven svarar på stödåtgärderna. Skolpsykologen/elevvården kan konsulteras om stödåtgärderna
  - om den remitterande instansen funderar på talterapi behovet ordnas först en talterapeutisk bedömning och habiliteringsperiod inom primärvården. När det gäller flerspråkiga barn bedöms barnets alla språk. I fråga om finska/svenska används en bedömning i testform och en beskrivning av den språkliga funktionsförmågan, i bedömningen av hemspråket / det starkaste språket en strukturerad intervju

med föräldern och/eller en bedömning i testform (se mallen "Talterapeutens utlåtande")

- talterapeuten inom primärvården hänvisar vid behov till kommunikationsundervisning
  - kartläggning av föräldrarnas motivation och engagemang för fortsatta undersökningar och eventuella habiliteringsåtgärder
  - vid behov hänvisas familjen till socialservice, familjerådgivning eller annat stöd
- Uppgifter som behövs för en remiss
    - Färska sammanfattande utlåtanden om genomförda utredningar som bilaga
    - Föräldrarnas skriftliga samtycke till beställning av skolpsykologens utredningsprotokoll
    - Remissmall:
      - Ålder, vilket i ordningen av familjens barn.
      - Hemspråk. Behov av tolk, vid behov dialektområde.
      - TIDIGA SKEDEN: Graviditet. Förlossning. Graviditetsveckor, födelsemått, Apgar. Tidig utveckling.
      - UTVECKLING: språklig (ljud, första ord, meningar), motorisk (gång utan stöd, senare utveckling).
      - HÄLSA: Sjukdomar, läkemedel. Återkommande öroninflammationer. Anfallssymtom.
      - HÖRSEL OCH SYN
      - STATUS: Grundundersökning av läkare, gärna gjord inom de senaste 6 månaderna.
      - SKÄRMTID och innehåll, bl.a. språk.
      - SMÅBARNSPEDAGOGIK: ålder vid påbörjande, daghemmets språk. Genomförandets regelbundenhet och eventuell deltid. Eventuella stödåtgärder.
      - EV. TIDIGARE TALTERAPI- och/eller ergoterapikontakter
      - ERSÄTTANDE KOMMUNIKATIONSMETODER
      - ÄRFTLIG BELASTNING: störningar i talutvecklingen, i utvecklingen av språkliga färdigheter eller läsfärdigheter, eller i annan utveckling.
        - FÖRÄLDRARNAS ORO SAMT MOTIVATION TILL FORTSATT UNDERSÖKNINGAR OCH EVENTUELL REHABILITERING

➤ EVENTUELLT ANNAT STÖD TILL FAMILJEN, ÖVRIGA VÅRDINSTANSER

- Bilagor
  - respons från psykologen och skolan / IP
  - eventuella utlåtanden av psykolog och ergoterapeut
  - föräldrarnas skriftliga samtycke till beställning av skolpsykologens utredningsprotokoll
- Utlåtandena kan skickas som skyddad e-post till adressen [foniatria.lahetekeskus@hus.fi](mailto:foniatria.lahetekeskus@hus.fi)
- Utlåtandena kan också skickas per post till Foniatriska mottagningen, PB 250, 00029 HUS eller per fax 09-471 75922.
- I remissfrågor är kansliets nummer 040-4867312.
- Vi ber också att **tillstånden i Kanta-arkivet** ska vara giltiga och att samtycke till e-tjänsten har getts för eventuella tilläggsuppgifter.

#### 4. Stamma

- Barn
  - behandlas i första hand inom primärvården
  - svår långvarig stamning som avsevärt stör barnets vardag -> gör remiss till Foniatriiska remisscentralen
- Vuxna
  - svår stamning som stör arbetsförmågan eller orsakar betydande sociala olägenheter -> gör remiss till Foniatriiska remisscentralen

## 5. Patienter med röststörningar

- Barn
  - om röstproblemet har pågått i över en månad utan tydlig orsak (såsom övre luftvägsinfektion) -> gör remiss till Foniatriska remisscentralen
- Vuxna och unga
  - om det är fråga om en stark misstanke om malignitet -> skriv en remiss till ÖNH:s remisscentral (specialitetskod 55)
  - om röstproblemet har varat mer än 2–3 veckor utan klar orsak (såsom övre luftvägsinfektion) och stör arbetsförmågan, hobbyerna eller det sociala livet -> skriv en remiss till Foniatriska remisscentralen
  - Remissmall:
    - Rökning och andra rusmedel.
    - Underliggande sjukdomar, medicinering, allergier.
    - Symtomen och deras varaktighet (så exakt beskrivning som möjligt av symtomet, t.ex. röstsymtom, känningar i halsen, andningssymtom, svälj-svårigheter).
    - Yrke/arbete, arbetsförmåga, (röst)hobbyer.
    - Eventuell tidigare vård och eventuella kontakter med foniatrik, ÖNH-läkare eller talterapeut.
    - Statusfynd, endoskopi av struphuvudet.

## 6. Patienter med sväljstörningar

- om sväljstörningen misstänks bero på neurologisk sjukdom -> skriv en remiss till Neurologiska mottagningen
- om sväljsvårigheten verkar matstrupsrelaterad -> skriv en remiss till Gastroenterologiska mottagningen
- om sväljstörningen misstänks bero på funktionella eller strukturella orsaker i munnen, svalget eller struphuvudet -> skriv en remiss till Foniatriska remisscentralen
  - Remissmall:
    - Rökning och andra rusmedel.
    - Underliggande sjukdomar, medicinering, allergier.
    - Symtomen och deras varaktighet (så exakt beskrivning som möjligt av symtomet, t.ex. röstsymtom, känningar i halsen, andningssymtom, svälj-svårigheter).
    - Yrke/arbete, arbetsförmåga, (röst)hobbyer.
    - Eventuella tidigare vårdaktiviteter och kontakter med foniatrik, ÖNH-läkare eller talterapeut.
    - Statusfynd, endoskopi av struphuvudet.